

Parem tihane peos kui kurg taevas

Jelena Tširkova

Kõrgema majanduskooli rahvusliku uurimisülikooli majandusteaduskonna dotsent. Varem on ta töötanud Harvardi ülikoolis, firmas Deloitte ja Rothschildi investeerimis pangas.

Kui palju maksab kirsiaed Anton Tšehhovi samanimelises näidendis? Millised olid mõisaproua Ranevskaja majanduslikud kaalutlused ja kas ta tegi õige valiku? (Aga selleks tuleb välja arvutada ja välja selgitada, kui palju maksid kirsid turul, millised olid krediidimäärad jne). Kas Ranevskaja sai oma mõisa eest turuhinna ja kuidas aitavad meil vastata sellele küsimusele Tolstoi „Anna Karenina“ ja Ostrovski „Mets“? Ratsionaalset majandust käsitleb vene kirjanduse näite varal kõrgema majanduskooli dotsent Jelena Tširkova.

Vadim Novikov (majandusteaduskonna loengutsükli kuraator): „Majandus on praktilisuse teadus, mõistlikkuse teadus, see on teadus, mis päris kindlasti ei saa aidata meil rikkaks saada, kuid mõistlikkus on siiski mingi ressurss. Mõistlikkus võib aidata vältida vigu. Näiteks üks neist: paljud võrdlevad laene saades neid nn ülemaksmise alusel – makstud intresside põhjal. Mida suurem see niinimetatud ülemaksmine on, seda vähem kasulik on laen. Sellest loogikast aga järeldub, et kõige soodsam laen, kõige väiksema ülemaksega krediit on see, mille te tagastate kohe, kui olete selle saanud, st krediit, mida te ei ole kasutanud. On näha, et selles tavalises arutelus on lihtne viga. See on viga, mida ei teeks ükski ökonomist, sest ökonomistid teavad: liita on võimalik ainult homogeenseid suurusi. Raha, mis kuulub eri ajahetkedesse, ei ole homogeenne suurus ning vähemalt oluliste parandusteta ei saa sellega aritmeetilisi operatsioone

sooritada. Niisugune näide toob esile ka kõige selle piiratuse, mida võivad pakkuda ökonomistid. Majandus võib anda võimaluse vältida ainult lihtsaid vigu. Majandus sarnaneb navigaatoriga, mis võib aidata teil jõuda sinna, kuhu tahate, kuid muidugi ei saa ta teile ette öelda, kuhu on tarvis sõita. Just niisuguste, kõige raskemate probleemide ringist, mis ei allu majandusanalüüsile, ning võimalikest elulistest vigadest räägib „Kirsiaia“ näite varal tänane lektor, kõrgema majanduskooli majandusteaduskonna dotsent Jelena Tširkova.“

Tširkova: „Tere õhtust, daamid ja härrad! Kaks kolmandikku loengust on majandusest ja tõenäoliselt üks kolmandik armastusest. Põhiteema, millest ma räägin, on majandusliku valiku ratsionaalsus. Kui korraldajad palusid mul kirjutada oma loengu lühitutvustuse ja mõelda selle pealkirjaks välja mingi fraasi, mida peetakse õigeks, kuid tegelikult seda ei ole, tuli mul kõigepealt meelde „parem tihane peos kui kurg taevas“. Sellel on otsene seos minu loengu teemaga, sest me hakkame arutlema majandusliku valiku ratsionaalsuse teemal Tšehhovi näidendi „Kirsiaed“ näite varal. Selle varal, mida tegi näidendi kangelanna Ljubov Andrejevna Ranevskaja. Ta loobus oma mõisast silmagi pilgutamata, sest kuigi tal oli teisigi variante, eelistas ta tihast kurele.

Kui ma sellele teemale mõtlesin, köitis minu tähelepanu see, kui kummalise vene kõnekäänuga on tegemist. Kõik niisugused kõnekäänud on kõigis keeltes. Aisopose tõlgetes ning Venemaal käibivas kõnekäänus on fikseeritud tihase ja kure proportsioon. On arusaadav, et kui me püüame linde näiteks nende ärasöömiseks ja meid huvitab nende kehamass, siis on meie jaoks tähtis, et kurg on palju-palju suurem kui tihane, kuid kurge taevast kätte ei saa. Selles mõttes on Venemaa kõnekäänd õige – tihane on parem. See soovitab tegelikult vene inimesele olla rahul vähesega ning usun, et teid võib üllatada, aga inglise keeles on mõte hoopis teine. Selle kõnekäänu sõnasõnaline tõlge inglise keelest on „parem üks lind käes kui kaks põõsas“. Pöörake tähelepanu sellele, et esiteks ei ole siin proportsioon niisugune nagu kure ja tihase puhul. Siin on koefitsient kaks, kuid kure ja tihase kaalu erinevus on märksa suurem. Teiseks on põõsas lähedal ja kui meil on oskuslik linnupüüdja, kui tal on olemas varustus ning ta on osav, kui linnud ei ole eriti valvsad, näiteks köidavad nende tähelepanu marjad, st tegemist on pihlakaid söövate rästastega, siis on täiesti võimalik, et ta püüab kinni kaks lindu. See aga on kasulikum kui üks lind. Lisaks on täiesti võimalik, et

tema käes olev lind on tugev ja püüab end vabaks rabelda. Ja see on juba rohkem Ranevskaja valiku moodi, sest talle, nagu me näeme, ei olnud see lind, mis oli tema käes, üldsegi garanteeritud, kaht kinni püüda aga oli üsna lihtne. Proovime õige selle teema üle arutleda.

Ma ei ole nõus niisuguste tõlgendustega, kus räägitakse, et ta oli lihtsalt rumal naine, et tema maailm langes kokku. Ütlen teile veel enam: see tihane – praegune raha – on väga halb tihane, see on just niisugune tihane, kes üritab end vabaks rabelda.

Ent ma tahaksin alustada sellest, millest meile nii kaua räägiti koolis. Oma aiast loobunud Ranevskaja motiivide traditsiooniline tõlgendus on järgmine: „Kirsiaed on Ranevskajale kallis kui meenutus lapsepõlvest ja noorusest, kodumaa sümbol, aadliseisuse sümbol. Ta ei taha aga mõista toimuvate muutuste kogu tõsidust. Ranevskaja ei usu, et ta võib oma kirsiaiad ilma jääda. Sentimentaalsetel kaalutlustel ei võta ta kuulda Lopahhini nõuandeid anda aed suvitajatele rendile: „Suvilad ja suvitajad – see on nii labane.“ See fraas suvitajate kohta on tema fraas, tema tsitaat. Teose kangelannale näib, et kõik saab iseenesest korda, kuid

Ranevskaja maailm variseb kokku. Aia saab Lopahhin, aga Ranevskaja, olles kaotanud mõisa ja oma kodumaa, sõidab tagasi Pariisi.“ Väga sageli on soovimatust anda mõis suvilate alla, nagu talle soovitas Lopahhin, seletatud kibedusega seoses aia kaotamisega. Siin olgu toodud veel üks Tšehhovi tsitaat: „Kui terves kubermangus üldse on midagi huvitavat, isegi tähelepanuväärset, siis ainult meie kirsiaed.“ Mina ei ole nõus niisuguse tõlgendusega, kui räägitakse, et Ranevskaja on lihtsalt rumal naine ja tema maailm varises kokku. Ei, tema maailm ei varisenud kokku, veel mitte. Ma arvan, et see juhtub, kuid hiljem. Ja asi ei ole armastuses ilu vastu – seda on väga lihtne tõestada –, sest variant, mille tema valis, just viibki kirsiaia maharaiumiseni. Kui ta oleks tahtnud aeda säilitada, siis ei oleks ta seda teed läinud ning Tšehhov on sellest väga täpselt kirjutanud. Ta müüs mõisa maha nn pandioksjonil. Ma arvan, et kõik saavad aru, mis on pandioksjon. See on oksjon, mille korraldab pank. Mõis on panditud ning Ranevskaja ei suuda laenu tagasi maksta, kuid ta ei pea seda tingimata tegema. Talle piisab kasvõi laenu teenindamisest ehk intresside maksmisest, kuid tema ei suuda sedagi. Nii panebki pank mõisa niinimetatud pandioksjonile. Seal pannakse välja aktivad, mille pank on saanud laenu tagamiseks. Ent oli ka teisi variante. Tuletagem neid meelde.

Kõik mäletavad, et Lopahhin tegi ettepaneku anda mõis rendile suvilakruntideks, kuid on veel üks variant, mida soovitas vana teener Firss. Alustagem Lopahhinist. Tema ütleb järgmist: „Te võtate suvitajatelt aastas vähemalt kakskümmend viis rubla tiinu eest...“ Tiin on veidi üle hektari, kuid on mugavam mõelda, et see on ligikaudu hektar. Lopahhin räägib Ranevskajale, et kui ta annab mõisa suvilakruntideks, siis saab ta 25 000 rubla tulu aastas. (Midagi me teame näidendist üldjoontes, mina räägin seda, mida me teame täpselt, kuid midagi tuleb meil oletada, kuid oletada on vaja samuti üsna täpselt, sest muudest allikatest on teada selle aja intressimäärad jne, ajaloolased teavad paljutki). Me võime näiteks täiesti täpselt öelda, et mõisale kuulub tuhat tiinu – see järeldub matemaatikast –, seega kaotas Ranevskaja tohutu varanduse.

Tulgem tagasi Firsi variandi juurde, mida ma tahan analüüsida esimesena. Vana teener Firss meenutab: „Vanasti, nelikümmend-viiskümmend aastata tagasi, kirsse kuivatati, hapendati, marineeriti, keedeti moosiks ja mõnikord saadeti kuivatatud kirsse vooride viisi Moskvasse ja Harkovisse. Kus tuli raha! Ja

kuivatatud kirss oli siis pehme, mahlane ja magus, lõhnas... Vanasti osati seda kunsti...“ Vaadake, mis siis õigupoolest oli muutunud? Need olid veel ajad, kui üliintensiivset põllumajandust ei olnud. Polnud ka konkurentsi Hiina odavate toodetega, kas pole tõsi? Seepärast, et veeti vankritega, et loomulikult Hiinast ei veetud moosi, veel vähem kirsse, ning seepärast jääb alles variant – jätkata moosi tootmist ja kuivatada kirsse. Proovime arvutada, kui palju Ranevskaja oleks võinud teenida. Mõis koosneb kirsiaiast – see on samuti tekstist teada – ja maadest jõe ääres, kuid aia pindala on teadmata. Kuna see on teadmata, siis lahendame vastupidise ülesande. Majanduses lahendatakse ülesandeid tihtipeale nii: vastakem õige teisele küsimusele: aga milline osa mõisa pindalast peab olema aia all, et Ranevskaja oleks saanud teenindada oma laenu? Arvutame selle välja. Ainus asi, mida me tekstist teame, on see, et aia all oli suurem osa mõisast. See on kindel, sest kui Ranevskaja ära sõitis, hakkas Lopahhin otsemaid aeda maha raiuma. Kui seal, neil tuhandetel hektaritel oleks olnud tilluke aiake, siis miks seda üldse maha raiuda? Lopahhin oleks võinud anda suvilakruntideks vabad hektarid. Kas pole õige? Tähendab, et suurem osa mõisast oli kirsiaia all. Nüüd on meil vaja teada kirsside turuhinda. Kahjuks ei ole ma ajaloolane, majandusajaloolane. Mina olen elukutselt finantsist ehk ökonomist-finantsist. Seepärast ei tea ma mõningaid ajaloolisi arve ja arhiivides ei ole ma ka käinud. Ma teen umbkaudseid arvutusi. Me lihtsalt analüüsime seda. Ütleme, et see on meie harjutus, ajuharjutus. Ma leidsin ainult kartulite ja tomatite hinnad. XIX sajandi lõpu Moskva turul (näidend aga on kirjutatud 1903. aastal, inflatsiooni siis ei olnud ja me võime neid arve kasutada) maksis kartulikilo 10 kopikat, kilogramm tomateid aga müüdi 45 kopikaga. Ja nüüd ma püüan lihtsalt ette kujutada. Arvan, et kirsid on odavamad kui head tomatid, kuid kartulitest kallimad, kuna tänapäeval on umbes samasugused proportsioonid. Seega võime oletada, et kirsikilogramm maksis 30 kopikat. Et kirsid turule vedada, tuleb teha tohutuid kulutusi. Ja siis tuleb veel panna keegi nendega kauplema, tuleb jaehinnalisand ja nii edasi. Kujutagem aga ette – see on realistlik oletus –, et otse mõisas oleks Ranevskaja võinud müüa kirsse kolm korda odavamalt, näiteks 10 kopikaga kilogrammi eest. Oletagem ka veel seda, et tema kulud moodustasid poole sellest summast. See tähendab, et kasum moodustab 5 kopikat kilogrammi kohta. Nüüd on meil vaja teada kirsside saagikust hektari kohta, et mõista, milline pind peab olema aia all, et Ranevskaja saaks oma laenu teenindada. Me otsustasime, et 5 kopikat kilogrammi kohta on kirsside tootmise omahind. Kui

mõelda, siis milline on omahinnas sisalduv peamine artikkel? See on kahtlemata saak. On arusaadav, et puid tuleb kuidagi hooldada, vaja on istutada uusi, vahetada vanu välja uute vastu, võib-olla ka väetada. Ent kõige töömahukam on mõistagi saagikoristus. Vaatame, kas meie pakutud viis kopikat on reaalsed. Maapoisil tuleb ühe rubla teenimiseks korjata päevas umbes viiskümmend kilogrammi. See aga oli maapoisid jaoks XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul astronoomiline summa, kuid üldiselt päeva peale realistlik plaan. Seepärast oleme minu arvates kaudse meetodiga kontrollinud, et meie oletused on enam-vähem õiged.

Nüüd on meil vaja teada saagikust. Selle aga võime võtta igasugustest põllumajandusteatmikest. Neist me näeme, kui palju kirsipuid istutatakse ühele hektarile. Teatmikus on öeldud, et ühele hektarile on võimalik istutada 400 kirsipuud ning kirsside keskmine saagikus on 10 kg ühe puu kohta. Nii tuleb välja, et ühelt tiinult on võimalik koristada 4 tonni kirsse. Tegelikult on see samuti üsna konservatiivne oletus, sest tänapäeval on sorte, mis annavad mitu korda rohkem. Kuna aga Mitšurin ei olnud siis veel sündinud, oletame, et Ranevskaja saab saaki 4 tonni. Selle 4 tonni eest võib ta saada 200 rubla. Tšehhovil aga on üks tingimus: see aed ei anna saaki igal aastal, vaid kord kahe aasta jooksul.

Arvan, et sellel on normaalne saagikus, sest kui aed ühe aasta puhkab, siis järgmisel aastal annab see tõenäoliselt head saaki. Aed annab saaki kord kahe aasta jooksul. Et teenida 25 000 rubla, sellesama summa, mille Ranevskaja võib saada, kui annab oma mõisa suvilakruntideks, on vaja, et kirsipuude all oleks 22 protsenti kogu mõisamaade pindalast. Kodus võite mind üle kontrollida. Nii ma arvutasin, praegu me üle arvutama ei hakka, kuid mina sain 22 protsenti. Ma lihtsalt kaldun selle poole, tegelikult olen praktiliselt kindel, et niisugune pind aia all oli, kuna, nagu ma juba ütlesin, oli suurem osa mõisa maavaldusest kirsiaia all.

Järelikult, nagu me mõistame, sobivad mõlemad variandid: nii Lopahhini kui ka Firsi variant, nimelt jätkata kirsside viljelemist. Ent need mõlemad variandid jätavad erinevalt mõisa müümisest Ranevskaja tegelikult veidi teistsuguse tegevustuluga ehk 25 000 rublaga, mille me saime. Kui me aga mõisa ära ei müü, ei kao laen kuhugi ning seda on vaja teenindada. Järelikult on vaja maksta intresse. Proovime aru saada, milliseid intresse peab Ranevskaja maksma. Siinkohal on mul vaja tahvlit. Nüüd kirjutan ma teile võrrandi ja selgitan, mida see tähendab. See on esimene lihtne võrrand. Elu oli küll mõnevõrra keerulisem, kuid seni lahendame selle lihtsa võrrandi. Kui tuletada meelde oksjonit, siis oli seal kolm asjaosalist: Ranevskaja vend Gajev 15 000 rublaga, mille „Jaroslavl vanaema“ – neil on väga rikas vanaema Jaroslavl – oli saatnud, et oksjonil osaleda. Nii et tema oma 15 000 rublaga, siis on veel kaupmees Deriganov, kes pakkus kohe 30 000 üle võla ehk lõi Gajevi oksjonilt välja. Deriganov võistles Lopahhiniga ning lõppkokkuvõttes võitis Lopahhin, kes andis 90 000 rubla üle võla. Võrrand on niisugune: $x=90\,000+0,7x$. Mida see võrrand tähendab? 90 000 on Lopahhini raha, x on mõisa maksumus, $0,7x$ aga on võlg. Nagu te näete sellest võrrandist, oletan ma, et võlg moodustas 70 protsenti mõisa turuhinnast. Miks ma oletan, et see oli 70 protsenti? Esiteks on see tõenäoline ka tänapäeval ehk kui te üritate saada laenu kinnisvara tagatisel, on täiesti võimalik, et teile antakse 70 protsenti selle maksumusest. Me teame aga, milline oli tegelik olukord sel ajal, kui Ranevskaja laenu võttis. Siis eksisteeris praktiliselt üks suur pank, mille nimi oli riiklik aadli maapank (*Дворянский Государственный Земельный Банк*), mis andis laene 60–75 protsenti mõisa hindeväärtusest. Mina võtsin 70 protsenti – see on enam-vähem vahemiku keskmise. Järelikult on kõik väga lihtne: $0,3x=90$, siis $x=90/0,3=300$, ning saame, et 300 tuhat on mõisa maksumus. See on minu ligikaudne oletus, et mõis nii palju maksis. 90 000 on 30 protsenti

mõisa maksumusest, mis on 300 000 rubla. Järelikult, vaatame edasi, meie mõis maksab 300 000 rubla, Lopahhin, nagu kirjutab Tšehhov, maksis 90 000 rubla üle võla. Järelikult oli võlg 300 miinus 90 ehk 210. Järelikult maksab meil mõis 300 000, aga võlg on 210 000 rubla, kas mitte nii? Väga tõenäoline, kuid tegelikkuses oli kõik veidi keerulisem, sest intressid, mille Ranevskaja oli jätnud maksmata (läks ju mõis haamri alla just seepärast, et ta ei olnud maksnud intresse), olid lisatud võlale ning põhimõtteliselt tuleb meil lahendada teine võrrand. Nii et Lopahhin andis 90 000 üle võla, kuid võlas sisaldasid need 0,7 pluss veel maksmata intressid. See tähendab, et võrrand, mis on tegelikkuse lähedal, on $x=90\,000+0,7x+y$, kus y on kogunenud maksmata võlaintressid. Arutlegem, kui palju võis neid intresse olla.

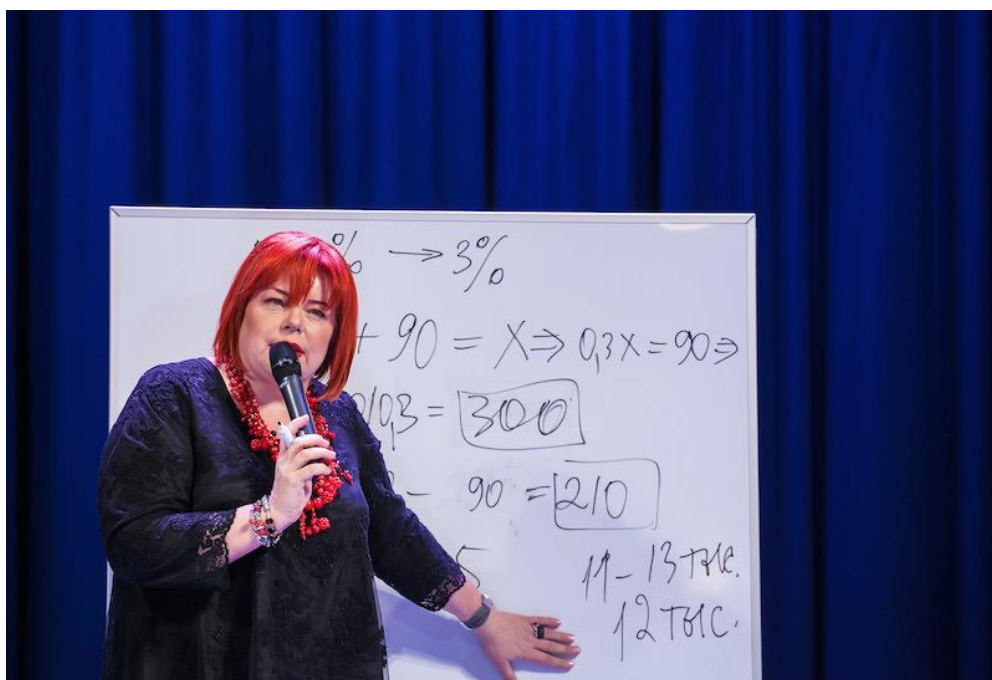
Tegelikult on meil olemas üsna täpne hinnang, ja seda ütles juba Tšehhov. On teada, et Jaroslavli vanaema, kes saatis 15 000 rubla, saatis nii vähe, et sellega ei õnnestunud intresse ära maksta. Teisalt aga rääkis Lopahhin, et kui anda kohe mõis suvilakruntideks, siis on võimalik saada 25 000, millest jätkub intresside maksmiseks küllaga. Järelikult on meil intressid vahemikus 15 000–25 000. Seda teame näidendi tekstist. Teise võrrandi lahendamiseks oletame, et intresside summa on 20 000 rubla. Mida me teame ajaloost? Teame, milliste intressidega andis laenu see riiklik aadli maapank. Algul, kui pank alles asutati, oli intressimäär

5,75%. Hiljem see langes ja jõudis kolme protsendini. Nagu ma ütlesin, kirjutati näidend 1903. aastal, pank aga asutati 1885. aastal. Intressimäär langes sujuvalt. Millist peaks kasutama? Mina võtaksin 4–5 protsenti. Mispärast? Seepärast, et Ranevskaja laen oli juba üpris vana. Kust me teame, et laen vana oli? Ta oli viis aastat Venemaast eemal olnud, reisis Itaalias ja Prantsusmaal. See tähendab, et ta oli võtnud laenu mingi aeg varem. Vaevalt sai ta neil aegadel võtta laenu eemal olles, ja veel niisuguse summa. Oletagem, et intressimäär oli 4–5%. Me teame võlasummat, mis talle anti, kui me lööme kokku, kui palju moodustas see 210 intressiga 4–5% (ma kasutan seni esimest võrrandit, sest teine on veel kahe tundmatuga). Intressid peavad moodustama ligikaudu 11 000–13 000 rubla. Mina võtan 12 000 kui keskmise. Näen siin teatud vastuolu, kuid seda ainult esmapilgul. Jaroslavli vanaema 15 000 rublast ei jätku intresside maksmiseks, kuid minu arvutuste kohaselt peaksid intressid moodustama 12 000 rubla. Kuidas siis nii? Aga nii võib olla. On lihtsalt teada, kuidas see pank töötas. Tingimused olid laostunud aadlikele väga soodsad. Oli lubatud osa intresse mitte maksta, nende tasumiseks anti ajapikendust. Üldiselt meenutab see kõik 2008. aasta hüpoteegikriisi Ameerika Ühendriikides. Selle üks põhjusi oli asjaolu, et väga soodsatel tingimustel krediteeriti kinnisvara ostmist. Muu hulgas võis esimesel kahel aastal laene mitte teenindada. Meil on siin samuti. Oli võimalik laenu teenindada vaid osaliselt. Seepärast ei olegi siin mingeid vastuolusid.

Vaadeldagem aga järgmist: kui Ranevskaja oleks kasutanud Firsi või Lopahhini varianti, oleks talle tegelikult jäänud 25 000 miinus 12 000 ehk ta oleks teeninud ligikaudu 13 000 rubla aastas. Aiast, kui ta oleks kirsse müünud, oleks ta võib-olla isegi rohkem välja pigistanud, kuid me ei tea täpselt, kui palju. Vähemalt 13 000 on tal olemas, sest Lopahhin garanteeris talle rentimise korral 25 000 rubla tiinu eest. Tema aga valib teise variandi, valib mõisa müümise ning saab 90 000 rubla korraga kätte. Need 90 000, nagu ma ütlesin, on põhimõtteliselt teistsugune raha, sest laenu ei ole, ta on võlad tagasi maksnud. Muide, kui ma näidendit lugesin (olen seda mitu korda lugenud, kuid siis, kui lugesin esimesi kordi, kõige esimesena lugesin juba koolis, kuid ühel esimesel korral, kui lugesin juba ökonomistina), pani mind imestama Jaroslavli vanaema loogika, kes saatis kõigest 15 000 rubla, kusjuures võlga oli ju 210 000 ja veel intressid ning oodata oli mingit konkurentsi oksjonil. Kuidas see on võimalik, kuidas see täkkesse läheks? Aga läheb samuti, sest Jaroslavli vanaema oli saatnud kirja, milles ta

Ranevskaja sõnul teatas, et ta neid ei usalda. Ta avaldas soovi, et mõis kirjutataks tema nimele. 15 000 rubla oli see, mille ta oli valmis andma üle võla. Seal on fraas „võla üleandmisega mulle“. Seda ütles Jaroslavl vanaema ehk ta tahtis mõisa vormistada enda nimele võla üleandmisega. Pank oleks tõenäoliselt nõustunud, sest on teada, et vanaema oli väga rikas ehk hea reputatsiooniga laenuvõtja ning tal oleks võimaldatud seda teha. Tegelikult, kui Lopahhin andis 90 000 rubla üle võla, siis me ei tea, ka ta andis kõik 300 000 või külmutas ainult 90 000 ja kirjutas võla samuti enda nimele. Seda tekstist ei selgu. See oleneb tema krediitdivõimest.

Tuleme aga tagasi lihtsa küsimuse juurde: meil on 13 000 iga aasta või meil on 90 000 ühekorraga, mis on parem? Vastus tuleb iseenesest ja see on üsna lihtne. Mis meil on, kui me paneme panka 90 000 rubla? Inflatsiooni ei ole ehk sellest me ei räägi, ent tegu võib olla paberrahaga ning kui hiljem puhkeb esimene maailmasõda, kaotab see oma väärtuse – meie aga sellele ei mõtle, me lihtsalt oleme pannud panka 90 000 rubla. Millise intressiga? Intressiga 4 protsenti. Ja siis saab Ranevskaja oma variandi puhul 90 000 rubla eest üle võla 3600 rubla aastas, kuid kirsside müügi puhul või mõisa rendile andes saaks vähemalt 12 000. Kirsside müümise korral oleks võimalik olnud veelgi rohkem välja pigistada. Nagu näeme, oli see variant, mille valis Ranevskaja, 3–4 korda halvem variant. Loengu lõpule lähenedes me räägime sellest, miks ta niisuguse valiku tegi.

Ma ütlen teile enamgi. See tihane – raha kohe ja praegu – on väga halb tihane. See on tihane, kes püüab lahti rabelda. Tekstist selgub, kuidas ta rabeleb vabadusse. Asi aga on väga lihtne: oksjonil oli nende poolt Gajev, kellel olid Jaroslavli vanaema 15 000 rubla. Oli ka kaupmees Deriganov, ja äkki ilmus välja Lopahhin, keda ei olnud keegi oodanud, ning tekkis heitlus Lopahhini ja Deriganovi vahel. Hind tõusis kuni 90 000 rublani üle võla. Kui Lopahhin ei oleks välja ilmunud, siis kui palju oleks Ranevskaja teeninud? Minu üliõpilased tõstavad mõnikord käe ja ütlevad, et siis oleks ta saanud 30 000 rubla üle võla. Mina ütlen siis neile, et nad on kehvad ökonomistid, sest toimib konkurents. Kui ei oleks ilmunud välja Lopahhin, ei oleks Deriganov hakanud kohe andma 30 000. Sellega ta hirmutas Lopahhinit. Ta oleks andnud – ma ei tea, milline oli oksjonil pakkumise samm – veidi rohkem, kui oleks suutnud anda Gajev. Kui pakkumise samm oli näiteks 5000, siis oleks ta andnud 20 000 rubla, sest Gajev oleks siis kohe konkurentsist välja langenud. Miks oleks ta pidanud andma rohkem? Kui ei oleks olnud 30, oleks olnud 20. Ranevskaja oleks saanud 20 000 rubla, oleks pannud selle pank 4-protsendilise intressiga ning üldiselt saanud niisuguse summa, millega ta ei oleks saanud elada vastavalt oma vajadustele. Tema aga läks oksjonile. Pealegi on siin veel üks asi: ta oleks võinud saada vähemgi. Õnneks oli Jaroslavli vanaema saatnud viimasel hetkel raha. Oletagem aga, et ta ei oleks seda raha saatnud. Kui ta ei oleks seda raha saatnud, ei oleks ehk üldse midagi üle võla antud. Ja jällegi me ei tea, kuidas oli oksjon korraldatud. On ju võimalik, et oksjoni alghind oli laenusummast väiksem. Kui sinna ei oleks ilmunud kedagi peale Deriganovi, oleks ta andnud lihtsalt alghinna ning on täiesti võimalik, et pärast mõisa müümist oleks Ranevskaja võinud jääda võlgu. Muide, Venemaa pankrotiseadus on nüüd korraldatud järgmiselt: te ostsite korteri, näiteks 100 000 rubla eest. Maksite 20 000 ning teie võlg on 80 000. Saabus kriis, kinnisvarahinnad langesid kahekordselt, te ei suutnud maksta. Pank müüs teie korteri 50 000 rubla eest maha, aga 30 000 jääte elu lõpuni võlgu teie. Järelikult see, kas te pärast oksjonit tulete välja puhtana (võlgadeta) või mitte, oleneb sellest, milline on pankrotiseadus. Võin teha väikese kõrvalepõike ja öelda, et USA-s on eri osariikides erinev seadus. Neis osariikides, kus te võite niisugusest oksjonist puhtana välja tulla, oleks selgetel põhjustel olnud kinnisvaramull suurem. Seepärast on selge: kui midagi juhtub, te keeldute ja tulete puhtana välja, kuid kui te hakkate kogu elu maksma, siis ei ole põhjust üle maksta. See oli

aga kõrvalepõige. Meie jäeldus Ranevskaja puhul: ta oleks võinud mitte midagi saada ning oleks võinud jääda võlgu.

Nüüd aga läheme järgmise küsimuse juurde. Kas Ranevskaja sai ikkagi oma mõisa eest turuhinna, sest konkurents oli ju isegi väga piiratud? Kui ta oleks olnud lugenud vene kirjandusklassikat, sealhulgas Tolstoi romaani „Anna Karenina“, oleks ta endale ligikaudu ette kujutanud, mida ta oleks võinud saada. Selles romaanis on mõned väga huvitavad arvud. „Anna Karenina“ tegevus toimub muidugi varem, 1870. aastatel, kuid näidendi „Kirsiaed“ esimene variant kirjutati 1898. aastal ehk neid lahutab umbes 25 aastat. Ent üldiselt inflatsiooni ei olnud. „Anna Kareninas“ konstateerib Levin süngelt, et Stiva Oblonski andis justkui tasuta metsa kaupmees Rjabinile 200 rubla eest tiinu kohta, ja veel järelmaksuga. Samal ajal maksis mets vähemalt 500 rubla puhtalt kätte. Pealegi oli kõne all mitte laevaehitusmets, vaid kõigest küttepuumets ning üsnagi kaugel Moskvast – Tuula kubermangus. See tähendab, et tiin kehva metsaga maksis Tuula kubermangus 500 rubla. Ja Levin selgitab Oblonskile, miks keegi rohkem ei andnud: „Mitte ükski kaupmees ei osta arvestamata, kui talle ei anta muidu, nagu sina seda tegid. Ta ei lähe välja äri peale, kus ta võib saada kümme, viisteist protsenti, vaid ta ootab, et osta rubla asemel kahekümne kopika eest.“ Et tehing õnnestuks, andis Rjabin Oblonskilt ostes teistele kaupmeestele loobumISRaha. Kõige tõenäolisemalt toimus midagi sellist ka oksjonil, kus läks haamri alla Ranevskaja mõis. Tegelikult me leiame Tolstoi teosest vihjeid selle kohta, miks oli „Kirsiaias“ oksjon nii viletsake ehk miks oli seal kõigest kolm ostjat ning neistki üks sugulane. Aga seepärast, et tegemist oli kaupmeeste omavahelise sobinguga. „Anna Kareninas“ on üksikasjalikult selgitatud, kuidas oksjonile tuleb kohale üks ja võidab ning hiljem maksab teistele summa, mida me nüüd võiksime nimetada n-ö hüvitiseks selle eest, et nad oksjonil ei osalenud. Üks variant oleks olnud teha neile ettepanek osta kamba peale. Sealjuures tuleb üks kohale, ostab kõigile, hiljem aga jagatakse, kas pole nii? Lühidalt öeldes on selge, et pandioksjon ei ole kõige parem asi ja sa ei saa kinnisvara oksjonilt ära võtta, sa ei kontrolli seda. Pank kontrollib.

„Anna Kareninas“ on veel mõningad arvud. Levin andis Tuula kubermangus — jah, tema mõis asus Stiva Oblonski metsa kõrval — talupoegadele rendile lammirohumaid, mille tiinu eest maksid nad 20 rubla. See oli nii, kuni ta elas

Moskvas. Kui ta aga tuli kohapeale ja otsustas ise kõike juhtima hakata, tõstis ta hinna 25 rublani. Ja siin oli tegemist täpselt samasuguse kokkuleppega, st talupojad keeldusid rentimast 25 rubla eest, isegi boikoteerisid, ning siis otsustas ta ise nende rohumaadega tegelema hakata ja teenis rohkem, st ta n-ö pigistas ühest tiinust välja 50 rubla. Nii oli „Anna Kareninas“. Kui aga tulla tagasi „Kirsiaia“ teksti juurde, siis ka sealt leiame mõned arvud, millega on meil võimalik töötada. Esiteks on meil arv... Ma joonistan tabeli. Esimene veerg on tulu tiinu kohta. Meil on mitu arvu ehk tähendab, et esimene arv, mida ma juba mitu korda nimetasin on: Lopahhin ütles, et võib anda maa suvilakruntideks 25 rubla eest tiinu kohta. Teine arv aga, mis on tekstis... Kui keegi loenguks näidendi teksti läbi luges, siis kas mäletate, millega tegeleb Lopahhin? Ta kasvatab moone. Kui palju teenib ta tiinu kohta? Moone kasvatades saab ta 40. Õigupoolest miks anda rendile 25 rubla eest, kui moone kasvatades saad 40? Siin aga on loomulikult vaja töötada veidi rohkem kui maad välja rentides. Ja ma tahaksin veel öelda, et kõige optimistlikum variant on ilmselt 50. Miks 50? Seepärast, et neisse Lopahhini 25 rublasse, ausatesse 25 rublasse tiinu kohta ma eriti ei usu. Asi on selles, et see on hulgihind. Miks hulgihind? Seepärast, et Ranevskaja saabub mõisa aprillis, oksjon aga on 22. augustil ning Lopahhin räägib talle: anname krundid kiiresti välja 25 rubla eest tiinu kohta. Mitu kuud on jäänud, et anda rendile tuhat tiinu? Nüüd aga lähen üle selle juurde, milline võis olla nõudlus, kui palju krunte võidi osta. Kujutage endale ette, mida tähendab tänapäeval müüa Moskva lähistel kolme kuuga maha tuhat maja eramurajoonis. Ja kujutage ette, et sealsed mastaabid ei ole võrreldavad revolutsioonieelse Venemaaga, seda enam, et tegemist ei ole Moskvaga jne. Üldiselt on see kõik ebareaalne. Seepärast ma arvan, et see on hulgihind, et anda rendile ühele rentnikule, arendajale, kes hiljem hakkab müüma jaehinnaga. Arvan, et kuna Lopahhin garanteeris Ranevskajale need 25 rubla tiinu kohta, siis pidas ta silmas iseennast ning ta kavatses võtta maa poole hinnaga. Kui Ranevskaja oleks tegelnud väljarentimisega ise, oleks ta saanud 50.

Nüüd räägime veel veidi sellest, mida Ranevskaja oleks pidanud tegema. Seni aga arutame, kui palju maksis tema mõis, lähtudes asjaolust, et selle eest oli võimalik võtta 25, 40 või 50 rubla tiinu kohta. Selleks on meile tarvis kapitaliseerimismäär. Mis asi on kapitaliseerimismäär? Kujutage endale ette väärtpaberit, mis kehtis Inglismaal XIII–XIX sajandil ning mida nimetati

perpetuitediks (*perpetuity*). Siin on tegemist sama tüvega kui *perpetuum mobile* puhul. See on igavene paber selles mõttes, et sellel ei olnud kustutamistähtaega, selle alusel maksti välja fikseeritud intress, kuna inflatsiooni ei olnud ehk tegelik intress võrdus nominaaliga, siis väljamaksed oma väärtust ei kaotanud. Kui aastas ühe naela sisse toova väärtpaberi ostnud inimene tahab saada 5 protsenti, siis kui palju see peab maksma? On vaja üks nael jagada 5%ga ning tuleb välja 20 naela. Ostes obligatsiooni 20 naela eest ja saades selle pealt 1 naela aastas, saate te 5% oma investeeringu eest. Seda protsenti, mida tahab saada väärtpaberi hoidja, nimetataksegi kapitaliseerimismääraks.

Järgmine küsimus, millele me peame leidma vastuse, on selline: milline peab kapitaliseerimismäär olema? Mina pooldan viit protsenti, sest siin on tegemist lihtsa põhimõttega: kui me paneme raha panka, kui me paneme deposiidile, siis me saame vähem intresse kui see määr, millega me laenu võtame. Me rääkisime, et võib-olla võttis Ranevskaja laenud intressiga 4–5%. Seega mitte kuidagi alla nelja protsendi. Kui ta aga oleks pannud raha deposiidile, oleks see olnud 4%. Seda ei ole rohkem, kuna, kui te mäletate Esimest maailmasõda ja Venemaa sõjalaene (hiljuti oli Moskvas võimalik näha maailmasõda käsitlevat näitust ning seal oli väga palju nende laenude afišše ja reklaame), siis see oli 5%. Rubla oli väga stabiilne. See oli suurepärase valuuta ja jäi isegi Esimese maailmasõja ajal piisavalt stabiilseks. Seepärast ei ole see üle nelja protsendi, kuid kõik need variandid on töömahukamad kui lihtsalt raha panka panemine. Kuigi ühe protsendi tuleb lisada sellele, kes hakkab maid rendile andma ning tegelema moonidega (ta ei hakka ju ise moone koristama, kuid hakkab kõike organiseerima) ja mis veel hullem, jaehinnaga müüma. Kapitaliseerime viie protsendiga ja saame mõisa hinna. Me saame 500 000, 800 000 ja 1 000 000, olenevalt sellest, kui palju saadakse tulu tiinu kohta.

Mõisa maksumus ja Ranevskaja omakapital mõisas, olenevalt tiinu kohta saadud tulust.

Tulu tiinu kohta	Kapitaliseerimismäär	Mõisa maksumus	Ranevskaja omakapital	Mitu korda rohkem kui 90 000?

25	5%	500 000	224 000	2,5
40	5%	800 000	524 000	5,8
50	5%	1 000 000	724 000	8

Ja nüüd tahan ma tuua mängu hoovaefekti mõiste. Rahanduses on niisugused terminid – krediidihoob, õlg, võlaõlg. Kõik need tähendavad üht ja sedasama. Asi on selles, et on olemas mõisa maksumus, seda koormab võlg. Aga kui palju saab Ranevskaja? Ma nimetan seda omakapitaliks. Ranevskaja omakapital mõisas on vastavalt 500 000 miinus tema võlg. Võla arvutasin ma hiljem välja teise valemi järgi, võttes arvesse seda, et sellele lisandusid intressid. Minul moodustas võlg selle valemi järgi 276 000. Ma kirjutan teile tema omakapitali. Tema omakapital on 224 000, 524 000 ja 724 000, olenevalt variandist. Ja viimane, mille ma tahan välja arvutada, on see, mitu korda on seda rohkem kui 90 000. Esimesel juhul on seda 2,5 korda rohkem, teisel 5,8 korda ja kolmandal 8 korda rohkem! Kas te mõistate, et Ranevskaja sai sellel oksjonil oluliselt vähem kui oli mõisa turumaksumus? Ma ei usu, et Ranevskaja oleks saanud 50 rubla tiinu kohta. Usun näiteks, et Lopahhin oleks saanud, kuid arvan, et nii nagu Ranevskajat on tekstis kirjeldatud, ei oleks ta suutnud sellest 50 välja pigistada, tõenäoliselt isegi mitte 40, nagu seda tegi Lopahhin. Tema ei olnud Lopahhin, kuid igal juhul oleks ilmselt üle 25 välja tulnud, sest mina ütleksin Ranevskaja asemel Lopahhinile: „Milleks praegu kõik hulgi välja rentida, rendime vähehaaval ja saame rohkem.“ Ent kui anda rendile vähehaaval, siis ei jätku Ranevskajale raha võla tasumiseks. Seepärast ma soovitan tegelikult mingit variantide kombinatsiooni ehk mina ütleksin tema asemel: „Las mina müün näiteks sada krunti ja siis lapin esimese võlaaugu, maksan intressid ning edaspidi hakkab müüma või andma rendile vähehaaval.“

Me opereerime praegu abstraktsete tuhandetega. Kas neid on palju või vähe? Ma teen kaks umbkaudset arvutust, et mõista, kuidas sai elada nende 13 000 või 3 600 rubla eest. On vähemalt kaks meetodit selle väljaselgitamiseks. Esiteks võime vaadata selle aja palkasid, midagi leiab ka näidendi tekstis. Seal on üks arv. Gajevile, kui tema pere vaesus, pakutakse võimalust minna pank tööle kirjutajana, tänapäeval mäenedžerina, ning saada 6000 rubla aastas. Seega on arusaadav, et 3600 on veidi rohkem kui Gajevi sissetulek, kui ta hakkab pangas kirjutajana tööle. 13 000 aga on vastavalt kaks korda rohkem. Võin öelda, kui palju said eri kutsealadega inimesed keskmiselt palka. 1890. aastal – selle aasta

kohta on statistika olemas – sai arst maakonna haiglas 80 rubla kuus, õpetaja 80–100, postijaama ülem 150–300, polkovnik 320, kindral 500–750 ja minister 1500 rubla. See tähendab, et kui Ranevskaja oleks saanud 3600 rubla aastas ehk 300 rubla kuus, oleks ta võinud elada nagu polkovnik. Kui see summa oleks aga olnud 13 000 rubla aastas ehk 1000 rubla kuus, oleks ta elanud kindralist paremini, kuid ministrist tagasihoidlikumalt.

Teine variant on hinnata, mida tähendab 300 revolutsioonieelset rubla – selleks on vaja arvutada see ümber tänapäeva inflatsiooni arvesse võttes tänapäeva rubladesse. Ma vaatasin, et oli olemas kriisieelne statistika, mille kohaselt dollar maksis 30 rubla ja ajaloolased annavad ümberarvestuseks järgmise koefitsiendi: on vaja korrutada ligikaudu 1050-ga need 300 rubla. Korrutame jämedalt, 1000-ga, ehk see oli 300 000 rubla kriisieelsetes hindades. Ranevskaja jaoks, kes peab teenijat, annab restoranides väga palju jootraha ning põhimõtteliselt raha ei loe, on seda väga vähe. Kui ta aga elaks 1 100 000 rublaga, siis võiks ta üldiselt lubada endale teenijat ning elada laia elu. See oleks võimalik 1 100 000 tänapäeva kriisieelse rublaga. On veel üks meetod: on ju võimalik korrutada hind, mille ta sai mõisa eest, sama koefitsiendiga ja ümber arvutada. Mõis läks müüki 300 000 rubla eest. Ma arvasin selle ümber tänapäeva hindadesse hektari kohta ning

sain 2 863 rubla ehk alla 100 dollari hektari kohta. See tähendab, et ta sai hektari eest veidi alla saja dollari.

Nüüd aga vastame küsimusele, kus Ranevskaja mõis asub? Mul on artikkel, kus kirjutasin, et see asub Moskva lähistel. Nüüd ma vaidlen iseendale vastu. Ma arvasin, et see asub Moskva lähistel, sest paljud kirjandusteadlased on rääkinud, et mõisa prototüüp oli Melihhovo. Tegelikult viib teksti tähelepanelik uurimine mõttele, et tegemist ei ole Moskva lähipiirkonnaga. Pigem on see Poltaava kubermang. Tekstis osutavad sellele mitmed tunnused. Läheduses, 20 versta kaugusel on suur linn, mida võib hea ilmaga näha. Oletatakse, et see on Moskva. Kui aga Ranevskaja saabub, jääb rong kaks tundi hiljaks. Vaevalt hilineks Moskvast sõitev linnalähirong kaks tundi. Kirsse veeti müügile Harkovisse ja Moskvasse. Vaevalt oleks hakatud neid Moskva lähistelt Harkovisse vedama. Lopahhinil tuleb kaks korda sõita äriasjus Harkovisse. Petja Trofimov räägib, kui Ranevskaja sõidab pärast mõisa müümist ära: „Ma saadan nad linna ja sõidan Moskvasse.“ Teiste sõnadega on olemas „linn“, on Harkov ja on Moskva. „Linn“ ei ole kindlasti Moskva ega Harkov. Mängib juutide orkester. See osutab, et tegevus võis toimuda nende asualal ning Poltaava kubermang seda on. On veel üks moment: Petjake ja Lopahhin sõidavad Harkovisse ühe rongiga ning Poltaavast sõidabki rong Moskvasse just Harkovi kaudu. On veel fraas: „Raudtee lasti just äsja käiku“. Moskva-Harkov ja sealt edasi Poltaavasse oli XIX sajandi 70. aastate vana raudtee. Aga fraasiga „raudtee lasti just äsja käiku“ mõeldakse Poltaava-Kiievi raudteed, mis avati 1901. aastal, sõna otseses mõttes „just äsja“. Kuna mõisal on maid piki jõge, siis tuleb kontrollida, kas Poltaava lähedal on jõgi. On küll ja selle nimi on Vorskla. Kui otsida muide mingeid viiteid Tšehhovi eluloole, siis leiame neid väga palju: tal olid Poltaava kubermangus sõbrad, sõpradel olid mõisad ja ta sõitis selles kubermangus ringi ning otsis endale seal mõisa. See tähendab, et ta tundis ümbrust väga hästi ning me leiame tema eluloost samasuguseid viiteid Poltaava kubermangule nagu Moskvalegi, kus on Melihhovo. Poltaava ei ole Moskva, XX sajandi algul oli seal 100 000 elanikku. Melihhovost haaratakse kinni selle pärast, et seal on kirsiaed, see on seal tänapäevalgi. Bunin on kirjutanud, et kirsiaia on kõige tõenäolisemalt Tšehhovi ise välja mõelnud. Vastupidiselt Tšehhovi väitele ei olnud Venemaal kusagil tervenisti kirsiaedu. Mõisate aedades olid ainult niisugused aedade osad... Ja midagi suurepärast ei olnud ega ole kirsipuudes, mis ei ole teatavasti üldse

ilusad, on jändrikud, väikeste lehtedega, väikeste õiekestega õitseajal... Bunini sõnul Tšehhov ei tundnud mõisaid. Ei olnud seal selliseid aedu. Kõik ei peagi loomulikult tegelikkusega sõna-sõnalt ühtima ning näiteks oli Peredelkinos samasugune projekt, kuid sellega seoses raiuti maha õunaaed.

Nüüd aga sellest, et nagu ma teile juba rääkisin, pidi nõudlus olema vähene. Millised on tõendid? Tšehhov kirjutas, et iga suure linna lähistele kerkivad suvilarajoonid. Kõige lihtsam on vaadata Moskvat, seda, millises tempos sellised rajoonid seal kerkisid. Viidi ellu mitu projekti, mis sarnanesid Lopahhini omaga. Esmajoones Malahhovkas ja Rubljovkas, täpsemalt selles kohas, mida me nüüd nimetame Rubljovkaks. Tõepoolest, seal kulgesid raudteed. Malahhovkas Moskva-Rjazan, Rubljovkas aga Moskva-Smolensk. Siis tekkisidki vanad suvilarajoonid Peredelkono, Barvihha, Nemtšinovka, Žukovka ja Nikolina Gora. Laostunud mõisnikelt ostsid maid kaupmeestest arendajad. Tänapäeva Rubljovka piirkonnas oli näiteks väga tuntud mõisnik kindral Kazakov, kes ise sellega tegeles. Ta otsustas suurendada oma mõisa tulusust suvilate ehitamisega. Ostis sellega seoses tellisetehase... Aga milline oli nõudlus? Vennad Nemtšinoovid, kes organiseerisid raudteejaama Nemtšinovka küla juurde, sellesama jaama, mida me nüüd kasutame, kui sõidame elektrirongiga, algatasid projekti ning alustasid ehitustöödega siis, kui said kokku... 30 taotlust. Malahhovkas jõuti enne revolutsiooni püstitada 300 suvilat. Need suvilad olid ühel hektaril ehk tekkis rikaste inimeste klass, kes ei olnud mõisnikud, kellel ei olnud Moskva lähistel mõisaid. Näiteks oli Malahhovkas suvila Michelsonil. Selleksaamal kuulsal Michelsonil, kelle tehases haavati raskelt Leninit. Te aga mõistate, et kui Malahhovkas Moskva lähistel ehitati 300 suvilat, siis mida võib öelda Poltaava kohta? Muidugi pidi neid olema palju vähem. See tähendab tõepoolest, et oli vaja müüa väikeste osade kaupa jaehindadega ning tuhandet hektarit niisama lihtsalt jaehinnaga ei olnud võimalik müüa. 25 rubla tiinu eest on muidugi hulgihind. See tähendab, et Ranevskaja majanduslik valik pidi olema: ikkagi püüda müüa mõned krundid. Oletame, et ta oleks müünud 50 krunti ning, mis on reaalne, saanud ühe krundi eest 800 rubla. Siin me kapitaliseerime 40 rubla 5%-ga ning kõigi 50 eest oleks ta saanud 40 000 rubla. Nii oleks tal jätkunud küllaga võlgade tasumiseks ning oleks jäänud raha ka elamiseks jne. Üldiselt oleks ta pärast saanud tegelda nende projektidega.

Ja lõpuks kaks viimast küsimust. Millega on seletatav Ranenskaja valik? Kõik mäletavad, et tegelikult tahtis ta kogu raha korraga. Miks? Aga seepärast, et tal oli vaja sõita Pariisi „asja pärast“. Seal ootas teda armuke. Mis armuke see niisugune oli? Ta oli tõenäoliselt Prantsusmaal kanda kinnitanud venelane. Tollal, kui Ranevskaja Venemaalt ära sõitis, oli tal armuromaan (armuromaan pärast mehe surma, tuleb täpsustada) ning tema armuke sõitis talle järele. Ta laostas Ranevskaja. Viimasel oli, nagu ta ise ütleb, „suvila“ (meie ütleksime „villa“) Mentoni lähedal. Menton aga on Rivieras, mis on väga kallis koht. „Suvila“ läks haamri alla võlgade katteks ning tema armuke üldiselt pettis talt välja kogu raha, nagu Ranevskaja ütles, „tegi tühjaks“. Ta kaebab, et hiljem jättis mees ta maha, läks teise juurde. Kui aga oli ka teise naise raha läbi löönud (või ei olnud teisel piisavalt raha), hakkas talle kirjutama tõsiseid kirju: „Tule tagasi, armastan, mõtlesin ümber, saatan ajas segadusse, mul ei olnud õigus.“ Ja Ranevskaja ühesõnaga sülitas mõisa peale. Ta oli ju äsja saanud telegrammi, milles mees kutsus teda Pariisi. Seepärast vajas ta kogu summat korraga ehk ta tahtis mehega uuesti kokku saada ning tal oli vaja raha, et oma alfonsit ülal pidada.

Tuleb välja, et Ranevskaja tegi oma valiku teadlikult. Tegelikult ta mõistis, mida tegi. Ta lihtsalt ei tahtnud tõenäoliselt jagada oma argumente Lopahhiniga ning seepärast tõrjus tagasi kõik tema ettepanekud. Bunini arvates, kellele näidend „Kirsiaed“ üldsegi ei meeldinud, oli selles täiesti ebatõenäoline asjaolu see, et Lopahhin käskis raiuda tulutoovad puud maha sellise tobeda kannatamatusega, mis ei lasknud nende endisel omanikul isegi kodust ära sõita. Tema sõnul oli vaja aeda hakata nii rutakalt maha raiuma tõenäoliselt seepärast, et Tšehhov tahtis anda Kunstiteatri vaatajatele võimaluse kuulda kirveste paukumist. Nii on kirjutatud Bunin. Mina arvan, et on vähemalt kaks muud seletust. Esiteks. Lopahhin sümboliseerib näidendis majanduslikku ratsionalismi ning ta tahtis, et Ranevskaja kuuleks kirveste paukumist. See oli sõnatu etteheide. Minu teine seletus on aga järgmine: Lopahhin mõistis suurepäraselt, et ta ei müü kõike suvilateks, kuid moonid olid kirssidest tulusamad. Ta raius kirsipuud maha selleks, et külvata nende asemele moonid.

Pean hakkama oma loengut lõpetama ja tahaksin öelda vaid üht: kas vene kirjanduses on olnud sarnaseid kangelannasid või antikangelannasid? Ilmselt esimene, kes mulle meelde tuleb, on Ostrovski näidendi „Mets“ kangelanna. „Kui

mees priiskab,“ räägib tema naaber, „on tema priiskamisel ikkagi mingi mõte sees, aga eide rumalusele piire ei ole ette nähtud. Vaja on armukesele halatt kinkida – tema müüb vilja maha valel ajal ja võileiva hinna eest; vaja on armukesele pigimütsi tutikesega – tema müüb maha sirge ja hooldatud metsa esimesele kelmile.“ See on mõisaproua Gurmõžškaja. Ta on 50-aastane ja teda ähvardab laostumine, kuid tema müüb võileivahinnaga osa metsast, et kulutada raha oma armukese peale, kes kõlbaks talle pojaks. Kes aga on antipood? Huvitav lugu: antipoodid, keda ma mõtlesin, on sellisel kirjanikul nagu Turgenev, kes meil assotsieerub Turgenevi neidudega. Esmajoones on tegelikult number üks – ma võin lihtsalt meelde tuletada palju aadli- ja kaupmeheprouasid – aadliproua, tõepoolest antipood. See on muidugi Anna Sergejevna Odintsova „Isadest ja poegadest“. Temal on mõisaga kõik korras, erinevalt Kirsanovitest, kelle juurde sõidab Bazarov. Ta juhib oma mõisa ise, tema mõisavalitseja ei varasta, aga Kirsanovitel varastab. Ta ei lähe Bazarovile mehele. Mispärast? Näidendis on stseen, kus Bazarov on surunud ta oma rinnale, tema aga tõrgub. Odintsova on ilmselt kujutanud ette nende suhete jätku ning talle tundub, et ees ootab mingi „korralagedus“. Igas mõttes korralagedus, sealhulgas mesallianss ehk ebavõrdne abielu. Ka majanduslik mesallianss: Bazarov oli tohtri poeg ja õppis ka ise tohtriks. Seega lisaks sellele, et Bazarovitel ei olnud mõisa – poeg arvas, et neil on 15 hinge, isa kiitles, et tervelt 22. Ja üldse oli see kõrghariduseta inimene, kõike eitav nihilist, kes arvas, et kultuur tuleb hävitada. Odintsova, jõudnud järeltulele, et ees ootab korralagedus, ütles mehest lahti. Mitte seepärast, et ta oleks kalgi südamega. Seega, mis neid ootab? Odintsoval on tulevikus üldiselt kõik korras. Tuletan meelde, et ta on 29-aastane. Hiljem läheb abiellub ta korraliku mehega, ja, nagu kirjutab Turgenev, „ootab ära armastuse“. Mis aga ootab Ranevskajat? Ranevskaja võib loota ainult sellele, et vaestemaja on Prantsusmaal parem kui Venemaal.

Sellega ma lõpetan.“